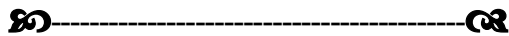

วิธีการควบคุมตัวพระภิกษุสงฆ์ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ซึ่งจะต้องถูกควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*

METHODS OF DETAINING MONKS ACCUSED OF CRIMINAL OFFENSES WHICH
MUST BE DETAINED UNDER THE CRIMINAL PROCEDURE CODE

พระครูพิศิษฐ์บุญญากร ธมมเตโช, พระสิทธิธรรมาดา (ชลัช โชติทตฺโต),

ประเสริฐ ลิมประเสริฐ

Phrakhrupisitbunyakon Thamatecho, Phrasitthinitithada (Chalat Chotithatto),

Prasert Limprasert

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: eak_mcu1@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับการ
สละสมณเพศเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2. ศึกษา
มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสละสมณเพศเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาและ
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ 3. หาข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขเพื่อหาวิธีที่เหมาะสม

ในกรณี มาตรา 29 ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจเต็มเปี่ยมในการใช้อำนาจ
ดุลยพินิจ ถ้าเห็นว่าไม่ควรปล่อยตัวก็สามารถบังคับให้พระภิกษุสละสมณเพศทันทีเสียก็ได้ และ
มาตรา 30 กรณีที่กำหนดให้พระภิกษุต้องสละ สมณเพศ เนื่องจากศาลมีคำสั่งซึ่ง พนักงาน
สอบสวนหรือพนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายจับและศาลมีคำสั่งอนุญาต พระภิกษุ
นั้นก็ต้องสละสมณเพศ ก่อนนำตัวไปขังตามคำสั่งศาลต่อไป

ปัญหาดังกล่าว ถือเป็นกรณีที่พระภิกษุไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร จึงเห็นควรแก้ไข
เพิ่มเติมความในมาตรา 29 เพื่อมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจดุลยพินิจเพียงฝ่ายเดียว และ
ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 30 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งซึ่งจะได้เฉพาะพระภิกษุที่กระทำความผิดซึ่ง
หน้าหรือต้องโทษอาญามาก่อน และควรต้องมีการจัดตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาขึ้น
มาเป็นการโดยเฉพาะ เพื่อมาตัดสินความผิดลงโทษตามพระธรรมวินัย

คำสำคัญ: การควบคุม; การถูกกล่าวหา; พระภิกษุถูกจับ

* Received November 3, 2022; Revised November 13, 2022; Accepted November 13, 2022

Abstract

The objectives of this article were to: 1. study the principles concepts and law theories about monkhood renunciation due to offense criminal law and the Sangha Acts, 2. study legal measures relating to monkhood renunciation due to offense criminal law and the Sangha Act and 3. suggest suitable solutions.

In case of Article 29 that allows full power to the inquiry officers to use discretionary power. If the officers believe that any monks should be detained, they could enforce monk to leave monkhood immediately. In case of Article 30 enforcing monk to leave monkhood as the court issues detention order after inquiry officers or prosecutors submitted petition to court to issue the warrant of detention which is permitted by the court. The monk must leave monkhood before the detention according to the court order.

The problem as it is, is considered that the monks did not receive the fairness as they should. The authors regard that Article 29 should be amended to prevent the unilateral discretionary power exercise of inquiry officers. Also, Article 30 should be amended for the case of the detention order issued by the court should be permitted for monk conducting flagrant offence or conducted any offense or used to be convicted offenses before. There should set up a specific layer at National Office of Buddhism to judge the monks' offenses according to the Dhamma- Vinaya.

Keyword: Detaining Monk Accused; Accused; Buddhist

บทนำ

ราชอาณาจักรไทยมีประวัติศาสตร์ต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตอันยาวนาน และชนชาติไทยส่วนใหญ่ก็นับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อมาโดยตลอด ในสมัยโบราณถึงปัจจุบันพระมหากษัตริย์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกให้คณะสงฆ์รวบรวมฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติไว้ด้วยกัน อีกทั้งรัฐธรรมนูญยังได้บัญญัติไว้ให้รัฐบาลคุ้มครองพระพุทธศาสนา กฎหมายได้บัญญัติให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ออกกฎระเบียบเพื่อใช้ในการปกครองคณะสงฆ์และเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่สงฆ์ และตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมายองค์กรบริหารคณะสงฆ์จึงเป็นมหาเถรสมาคม ไม่ใช่ทางบ้านเมือง ทั้งนี้เพราะการปกครองคณะสงฆ์ มีความละเอียดอ่อนและยึดมั่นธรรมวินัยเป็นหลัก กล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ของชาติไทยมีความเกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนาตลอดมา มีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางความคิดเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และมีบทบาทสำคัญหลัก คือ เผยแพร่พระพุทธศาสนา สั่งสอน อบรมขัดเกลาบุคคลให้เป็นคนดี มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ดังนั้นพระภิกษุเป็นบุคคลที่สังคมคาดหวังไว้อย่างสูงเพราะถือว่า

พระภิกษุสงฆ์ดำรงชีพอยู่ด้วยการสันโดษสมณะ และถือการบิณฑบาตเพื่อการยังชีพและปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยเป็นหลัก ดังนั้นในสายตาของประชาชน พระสงฆ์ถือเพศสมณะเป็นบุคคลมีภาวะเหนือกว่าบุคคลทั่วไปในแง่ที่มีกฎเกณฑ์บังคับเป็นกรอบแห่งความประพฤติทางกายและวาจาให้ถูกต้องตามพระวินัยจึงเป็นสิ่งจำเป็นมากในเบื้องต้น สำหรับพระภิกษุสงฆ์ หากพระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติย่อหย่อนหรือละเลย เพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยแล้ว การบวชย่อมไม่มีประโยชน์อันใดต่อสังคม เพราะปราศจากอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา หากจะมีประโยชน์ก็เป็นประโยชน์เฉพาะตนเองซึ่งเป็นการอุปสมบทเพื่อหลอกลวงสาธารณชนให้หลงเชื่อ ย่อมเป็นการกระทำให้เกิดความเสียหายต่อสงฆ์ส่วนรวมและพระพุทธศาสนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในปัจจุบันนี้มักจะเป็นข่าวปรากฏให้เห็นอยู่บ่อยครั้งที่พระสงฆ์ประพฤติผิดพระธรรมวินัย หากมองตามหลักอริยสัจสี่ ก็จะพบว่าสภาพพจน์ที่ต้องทำให้องค์กรคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาต้องมัวหมอง ก็คือพระสงฆ์กระทำผิดพระธรรมวินัย

กรณีปัญหาของพระภิกษุที่ถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2535 ภายใต้มาตรา 29 และมาตรา 30 ที่ให้อำนาจดุลยพินิจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ พนักงานสอบสวน อัยการและศาล เพื่อดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศ โดยไม่มีการไต่สวนทวนความจากฝ่ายพุทธจักรเสียก่อน ว่ามีการทำผิดพระวินัยร่วมด้วยหรือไม่ ซึ่งปัญหาต่อมาอยู่ที่ว่าปรากฏคำพิพากษาของศาลฎีกาถึงที่สุดว่า มิได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการปล่อยตัวไป ซึ่งดูเหมือนว่า การจะให้พระภิกษุสละสมณเพศกระทำได้โดยง่าย

ในบางครั้งพระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดพระธรรมวินัยและผิดกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งก็ยังพิสูจน์ไม่ได้ว่าพระภิกษุได้กระทำความผิดจริง หากเป็นคดีที่ส่อกระทำความผิดที่ยังพิสูจน์ไม่ได้ว่ากระทำความผิดจริงหรือไม่ อีกทั้งผู้ที่ถูกกล่าวหาที่ปฏิเสธ ทางฝ่ายสอบสวนยังให้สิทธิประกันตัวเพื่อสู้คดี แต่ในกรณีที่พระภิกษุถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเจ้าหน้าที่ไปจับกุมตัวมาเพื่อทำการสอบสวนและจำต้องคุมขังก็จะให้พระภิกษุนั้นลาสิกขาหรือสละสมณเพศตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 ซึ่งไม่เป็นธรรมกับพระภิกษุ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด และทฤษฎีทางกฎหมายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดเพศเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการละเมิดเพศเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขเพื่อหาวิธีที่เหมาะสมเกี่ยวกับการควบคุมตัวพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ด้วยการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ด้านขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์ พระไตรปิฎก และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ด้านการเก็บข้อมูล แบ่งวิธีการเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเริ่มต้น ระยะที่ 2 ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการละเมิดเพศของพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และระยะที่ 3 ศึกษาหาข้อเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขเพื่อหาวิธีที่เหมาะสม โดยการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

1. พระวินัย คือ กฎที่ใช้การควบคุมความประพฤติของพระภิกษุ มีทั้งข้อห้าม และขออนุญาตเป็นแนวทางการปฏิบัติของพระสงฆ์ สำหรับวัตถุประสงค์ของการบัญญัติพระวินัยเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงามในหมู่คณะสงฆ์เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้เกิดความหลุดพ้นและเพื่อความผาสุกแก่หมู่คณะ ได้แก่ สามเณร มีหลักวินัย 10 ข้อ และพระภิกษุมีหลักวินัย 227 ข้อ
2. ความผิดอาญาและวินัยสงฆ์ คือ การกระทำความผิดเป็นการละเมิดพระธรรมวินัย และการกระทำเข้าข่ายความผิดกฎหมายอาญา ได้แก่ การทุจริต การอวดอุตริมนุสธรรม การแสดงออกถึงบทบาทในทางการเมือง และการเสพเมถุน หากภิกษุรูปใดฝ่าฝืนจะต้องอาบัติปาราชิก อันเป็นอาบัติหนักที่สุด ดังนั้น พระภิกษุผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินจะต้องรับโทษหรือต้องอาบัติตามพระวินัย ซึ่งมีผลให้ต้องสึกออกจากสมณเพศ และรับโทษทางอาญาโทษจำคุก ปรับ และการริบทรัพย์สิน
3. ผลของการกระทำความผิดในทางกฎหมาย คือ การยึดหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติคณะ

สงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม เช่น ในอดีตเคยมีพระภิกษุที่ถูกกลั่นแกล้งและกล่าวหาว่ากระทำความผิด พระวินัยและกระทำความผิดอาญาและถูกบังคับให้สละสมณเพศ

ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสละสมณเพศเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีดังนี้

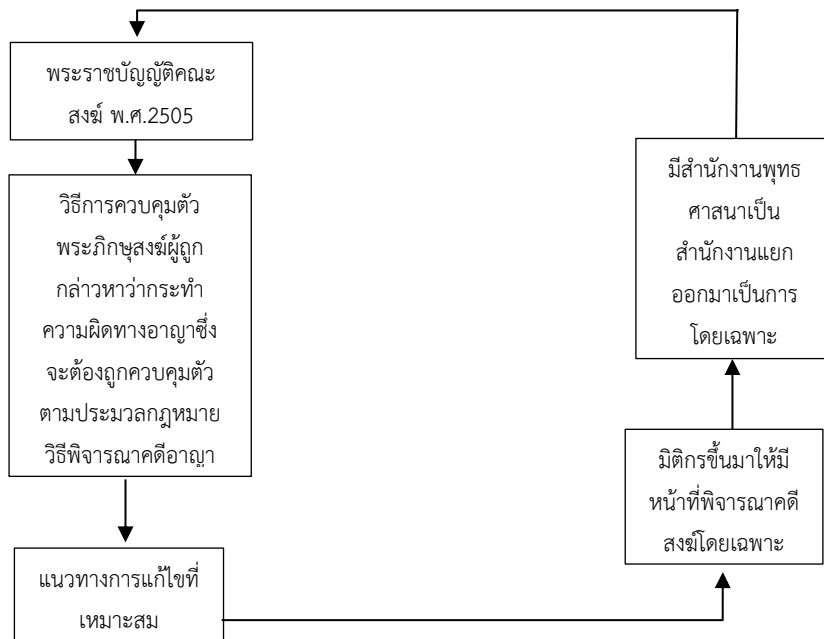
1. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์กำหนดขึ้นมาเป็น หลักการหรือแนวทางในการปกครองตามพระธรรมวินัยเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองโดยเป็นเป้าหมายและเจตนารมณ์ทางพระพุทธศาสนา

2. ประมวลกฎหมายอาญา คือ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับความผิดและโทษ ที่เป็นสภาพบังคับหลักทางอาญาที่สามารถใช้ได้กับการกระทำที่เป็นความผิดทางอาญา

3. หลักเกณฑ์กฎหมายอาญาในการกำหนดความผิดและกำหนดโทษ คือ รูปแบบการดำเนินคดีอาญา มี 3 ระบบ คือ 1. ระบบกล่าวหา 2. ระบบไต่สวน และ 3. ระบบผสม โดยมีระบบการฟ้องคดีอาญา มี 3 ระบบ คือ 1. โดยประชาชน 2. โดยเอกชน และ 3. โดยรัฐ และมีโทษทางอาญา มี 5 ชนิด คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบ ทรัพย์สิน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมบัติ มูลศิริ ได้กล่าวถึงการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ต้องมีกฎเกณฑ์ที่พิเศษและมากกว่าบุคคลธรรมดา

4. การเสนอแนะแนวทางการแก้ไขเพื่อหาวิธีที่เหมาะสมเกี่ยวกับการควบคุมตัวพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ด้วยการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) มีหลักการ ดังนี้ การบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองพระพุทธศาสนา เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน พบว่าเห็นสมควรมีการแก้ไขและเพิ่มเติมเนื้อหาในมาตรา 29 และมาตรา 30 เพื่อมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจดุลยพินิจเพียงฝ่ายเดียว แต่ควรกำหนดให้ฝ่ายตัวแทนพระสงฆ์เข้าไปรับตัวไว้ควบคุมเพื่อให้กระบวนการไต่สวนเป็นที่ประจักษ์และเป็นการรักษาความยุติธรรมแก่พระสงฆ์ โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาเป็นนิติกรขึ้นมาเป็นการโดยเฉพาะ เพื่อมาควบคุม ตัดสินความผิดและลงโทษตามพระธรรมวินัย

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

จากองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาวิธีการควบคุมตัวพระภิกษุสงฆ์ ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ซึ่งจะต้องถูกควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีความสอดคล้องเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่เป็นหัวใจหลักในการควบคุมหรือเป็นข้อบังคับที่พระภิกษุต้องปฏิบัติและเคารพ ซึ่งข้อกำหนดบังคับในข้อที่เป็นปัญหา คือในมาตรา 29 เพื่อมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจดุลยพินิจเพียงฝ่ายเดียว และมาตรา 30 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่ง จะทำได้เฉพาะพระภิกษุที่กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือเป็นกรณีที่ได้กระทำความผิดหรือต้องโทษอาญามาก่อน จึงต้องหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมและเป็นธรรมให้แก่พระภิกษุ การจัดตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาเป็นสำนักงานแยกออกมา และมีนิติกรดำเนินงานทำหน้าที่พิจารณาคดีพระภิกษุโดยเฉพาะ เพราะเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ พระภิกษุควรต้องมีกฎเกณฑ์ที่พิเศษแยกออกมาจากบุคคลธรรมดา

ข้อเสนอแนะ

ประการแรก เจ้าหน้าที่รัฐมีอำนาจบังคับให้พระภิกษุสละสมณเพศได้ในทันที โดยเฉพาะกรณีที่เป็นความผิดซึ่งหน้า หรือเป็นกรณีที่บุคคลได้กระทำความผิดหรือต้องโทษอาญามาก่อน แต่ถ้าพระภิกษุโดนกล่าวหาว่ากระทำความผิด ควรที่จะต้องมีการไต่สวนก่อน แต่ยังไม่สามารถที่จะควบคุมตัวพระภิกษุได้

ประการที่สอง แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 มาตรา 29 ทั้งนี้ เนื่องจากขาดความละเอียดอ่อนในการบัญญัติข้อกำหนด เพื่อบังคับพนักงานสอบสวนใช้อำนาจดุลยพินิจเพียงฝ่ายเดียว ควรกำหนดให้ฝ่ายพุทธจักรต้องเข้าไปปรับตัวไว้ควบคุมเพื่อไต่สวนให้เป็นที่ประจักษ์ เพื่อตัดสินลงโทษตามพระธรรมวินัยเสียก่อน ซึ่งควรตัดความที่กำหนดว่าพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเลยได้ ที่เป็นการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐเพียงฝ่ายเดียว

ประการที่สาม ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2505 มาตรา 30 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งขังพระภิกษุที่ไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ประกอบกับมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือฟ้องคดี พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายจับและศาลมีคำสั่งเช่นนั้น เรื่องดังกล่าวควรนำมาบังคับใช้กับพระภิกษุที่กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือเป็นกรณีที่ได้กระทำความผิดหรือต้องโทษอาญามาก่อน แล้วบุคคลนั้นหลบหนีเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา

ประการที่สี่ ควรให้ประชาชนในชุมชนที่วัดนั้นตั้งอยู่ได้มีส่วนร่วม เช่น เข้าฟังการพิจารณาคดีและมีสิทธิในการประกันตัวพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด

เมื่อจำเป็นต้องกักตัวพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและคดียังไม่ถึงที่สุด ควรจัดให้มีบริเวณให้พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดให้อยู่ในพุทธมณฑลสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ซึ่งทางคณะสงฆ์ได้มีมติให้ทุกจังหวัดจัดตั้งพุทธมณฑลประจำจังหวัดแต่ละหนึ่งแห่งอยู่แล้ว ตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2547 และมติ ครม. ครั้งที่ 20/2548 วันที่ 9 กันยายน 2548 ตามแผนพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก เพื่อให้มีความสอดคล้องตามมติ ครม. ที่มีประกาศออกมา และจักเพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุดและคุ้มครองสำหรับพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและคดียังไม่ถึงที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). *อธิบายพระวินัยสำหรับนักธรรมชั้นตรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- จิตติ ตังศิริภย์. (2513). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอนที่ 2 และภาคที่ 3*. กรุงเทพฯ: แสงทองการพิมพ์.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์ และวรรณชัย บุญบำรุง. (2543). *สารานุกรมเกี่ยวกับการจัดทำประมวลกฎหมายของต่างประเทศและของไทย*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2543). *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ปลื้ม โชติขัญญางกูร. (2553). *คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). (2532). *พุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). *นิติศาสตร์แนวพุทธ* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- พระมหาสมปฤติ มูลศิริ (2561). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการลงโทษข้อบังคับพระภิกษุสงฆ์ตามประมวลกฎหมาย 29 ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์) ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- สมชาย บุญคงมาก และภูณัฐ รัตนชัย. (2561). *ปัญหาการสงฆ์ตามพระภิกษุตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505: ศึกษากรณีการใช้อำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นายเรืออากาศ*, 6(12), 19-23.
- พระครูวินัยธร สุริโย. (2564). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสงฆ์ตามพระภิกษุเนื่องจากกรกระทำ ความผิดอาญา*. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(2), 146-152.